

İşçi Hareketleri ve Sendikacılığın Medya'da Sunumu: Bir Örnek Tekel Eylemleri¹

Serhat Çoban²
Eylem Tuna Çoban³

Öz

Kapitalizm 1970'li yılların ikinci yarısından itibaren girdiği buhrandan çıkabilmek için yeniden yapılanma sürecine girmiş, bu doğrultuda da yeni sağ politikalar uygulamaya konulmuş ve sosyal refah devleti anlayışından adım adım uzaklaşmıştır. Küresel ölçekte görülen yeniden yapılanma politikaları Türkiye'yi de etkilemiş ve 24 Ocak 1980 tarihinde alınan "24 Ocak Kararları" ile gelir dağılımındaki eşitsizlikler daha da artmıştır. Yeniden yapılanma sürecine uyumlu olarak medya alanında önemli dönüşümler yaşanmış, pazar koşullarına göre hareket eden medya içerikleri zamanla değişmiş, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kamusal yararı önceleyen yayıncılık anlayışından uzaklaşmıştır.

Bu anlamda çalışmada; üretim yapısındaki dönüşümler, işçi sınıfının örgütsüzleştirilmesinde 1970'li yılların ikinci yarısından itibaren kapitalizmin girmiş olduğu yeniden yapılanma süreci ile yaygınlaşmaya başlayan yeni sağ politikalar ve bu politikaların meşrulaştırılma alanı olarak kullanılan medyanın üstlendiği misyon temelinde işçi eylemlerinin, sendikal hareketlerin basındaki sunumu ele alınmıştır. Bu doğrultuda da 15 Aralık 2009 – 3 Mart 2010 tarihleri arasında gerçekleşen Tekel işçi eylemlerinin Cumhuriyet, Hürriyet, Zaman gazetelerindeki sunumu örnek olay olarak ele alınıp eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kapitalizmde Yeniden Yapılanma, Medya, Sendikalar, İşçi Eylemleri, Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Workers Movements and Trade Unionism in Media: a Case Study on Tekel Protests

Abstract

The capitalist system started to restructure itself to overcome the economic crisis encountered during the second phase of 1970s. With this purpose, the new right-wing policies were put into effect and the social welfare state policies were cleared off day by day. These policies adopted during global scale restructuring influenced Turkey

1 Bu çalışma Doç. Dr. Mehmet Özçağlayan'ın danışmanlığında yürütülen ve Eylem Tuna Çoban tarafından 2011 yılında hazırlanan Medya'da İşçi Hareketleri ve Sendikacılık. Bir Örnek: Tekel Eylemleri başlığıyla sunularak kabul edilen yüksek lisans tezinin özetlenmiş ve gözden geçirilerek makaleye dönüştürülmüş halidir.

2 Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İletişim Fakültesi

3 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Basın ve Halkla İlişkiler Koordinatörlüğü

as well and “January 24 Decisions” that were put into effect on January 24, 1980 and inequalities on the income distribution increased more. In line with the restructuring of the capitalist system, significant transformations were observed in the media; the contents of the media determined in accordance with market conditions had changed in time and also media mentality that gave priority on the common good principle had been abandoned.

This study evaluates the transformations in manufacturing structure and new right-wing policies that become prevalent in the restructuring process of capitalism within the second phase of 1970s. In addition, the study deals with presentation of workers protests and union movements on the basis of mission of the media which is used as a means of legitimation of the subject policies. Accordingly, this study discusses the presentation of TEKEL (Directorate General for Monopolies) workers protests that had taken place from December 15, 2009 to March 3, 2010 considering Cumhuriyet, Hürriyet and Zaman journals as a case study. The study is analysed by critical discourse method. It is possible to say that the newspapers analysed in detail as part of the study are substantially similar in terms of their ideological positions that support structural adherence. As a result, the discourse of the news is determined by the ideological background of each newspaper.

Keywords: Restructuring in Capitalism, Media, Unions, Worker Action, Critical Discourse Analysis

Giriş

İnsan toplumsal bir varlık olarak doğayla etkileşime geçip üretimde bulunurken; diğer insanlarla da çeşitli ortaklık, paylaşım ve bağımlılıklar çerçevesinde farklı işbölümlerine gitmiştir. İnsanlık tarihinin oluşumu içinde bu işbölümlerinin önemli bir yeri bulunur. Üretimde meydana gelen değişimler temelinde yaşanan bu farklı işbölümleri farklı toplumsal kategorilere denk düşen toplumsal üretim tarzlarına uygunluk gösterir. İnsanları üretime sevk eden temel neden ise, onların çeşitli ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğudur.

Üretim biçiminin koşullandırmasıyla oluşan farklı sınıflar arasındaki mücadele, kapitalist toplumlarda toplumsal dayanışma ve örgütlenme ağlarının oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Bu anlamda toplumsal dayanışma ağları, yardımlaşma dernekleri zaman içerisinde geçirdiği değişimler sonucunda işçi sınıfı hareketinin bir parçası olarak sendikalara dönüşmüştür.

1. Sendikal Hareketler ve Yeniden Yapılanma

Bugünkü sendikalara benzer özellikte bilinen ilk sendikal örgütlenmeler, 1700'lü yılların başında İngiltere'de ortaya çıkmıştır. İşçi sınıfı yasal anlamda sendikalarına kavuşmak için uzun yıllar mücadele yürütmüş ve sendikal birlikler şeklinde kurulan ilk örgütlenme çalışmalarının üzerinden yüz yılı aşkın bir süre geçtikten sonra, 1820 yılında İngiltere'de ilk yasal sendika kurulmuştur (Aydoğanoğlu, 2011: 27; Çakır, 2006: 18). Türkiye'de ise sendikalar, Batı'daki örneklerine göre daha ileri tarihlerde ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bilinen ilk işçi hareketleri, 1830'lu yıllarda tarım işçilerinde görüldü. 1871 yılında kurulan "Ameleperver Cemiyeti" (İşçi Severler Derneği) kimi araştırmacılar tarafından ilk sendika olarak tanımlansa da, asıl olarak yardımlaşma sandığı işlevine sahip bir örgütlenmeydi. 1947 yılında ilk Sendikalar Kanunu çıkartıldı ve sendikalar ilk kez yasal zeminde kurularak faaliyet gösterdi (Sülker, 2004: 23; Sayın ve Tümer, 2014: 1).

Sendikaların emek örgütlenmesi sürecinde ivme kazandığı dönem, sosyal refah devleti anlayışının yaygınlık kazandığı yıllardır. İktisatçı John Maynard Keynes'in desteğiyle Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) devreye sokulan ve sosyal refah devleti anlayışını yansıtan Yeni Uzlaşma; tam istihdamın sağlanmasına yönelik istihdam politikaları, çiftçilere fiyat desteği, işçi hakları ile ilgili olarak çıkartılan ve sendikaları koruyan yasalar, asgari ücret standartları ve uygulamaları, kooperatifçiliğin geliştirilmesi, karayolları ve kırsal elektrik sağlanması gibi kamusal altyapı programları, okul, park ve konut yapımı için programlar ile sosyal güvenlik sisteminin oluşturularak sağlık ve emeklilik güvencelerinin sağlanması gibi temel yapısal programlardan oluşuyordu (Geray, 2005: 39).

Sanayileşmenin gelişimi, büyüyen sanayileşmenin toplum yapısında meydana getirdiği olumsuzluklar ve bunlara yönelik alınan önlemler doğrultusunda ilk olarak Batılı ülkelerde ortaya çıkarak gelişen refah devleti anlayışı, Türkiye'de 1960 yılında sosyal devlet kavramıyla tanınmaya başlandı (Tartanoğlu, 2007: 52). 1960'larda yaşanan siyasi gelişmeler, işçi ve sendika hareketleri açısından önemli gelişmelerin yaşanmasına neden olurken, Anayasa başta olmak üzere, sonrasında hazırlanan 274 sayılı Sendikalar Kanunu, 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi ve Grev - Lokavt Kanunu,

sendikal hareketin gelişmesinde yeni bir dönem başlatmıştır. 1961 Anayasası'nda Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir devlet olarak tanımlanmış ve çalışma yaşamı konusunda yeni düzenlemelere gidilmiştir. İşçiler ve sendikalar açısından 1961 Anayasası'nın getirdiği en önemli düzenleme, grev ve toplu sözleşme hakkının anayasal bir hak olarak Türkiye'de ilk kez tanınmasıdır (Işık, 1995: 178).

1970'lerin ikinci yarısından sonra ise, kapitalizmin içine girdiği buhrandan çıkabilmesine yönelik yeniden yapılanma programları doğrultusunda yeni sağ politikalar uygulanmaya konulmuştur (Topal, 2002: 64). Yeni sağ, refah devletinin su yüzüne çıkardığı tüm çelişkilerin kaynağında devlet müdahalesini görmekte; plan, müdahale, kontrol, örgütlülük gibi kavramları bireyin girişim özgürlüğünün, kendiliğindenliğin ve çoğulculuğun tahakküm altına alınıp bastırıldığı bir sosyalizm anlayışına ait olduğunu savunarak bu kavramları mahkûm etmektedir (Özkazanç, 1997: 31). Uygulanan yeni sağ politikaların temelini oluşturan yasal düzenlemeler sonrasında, sosyal haklar ücretli kesim aleyhine esnekleştirilerek, gerilemiştir. Özelleştirmeler ile de sendikal yapının özel sektör tarafından zayıflatılmasına neden olunmuştur. Bu dönem içinde emek örgütlenmesinin bir uğrağı olan sendikaların ivme kaybettiği görülür (Dağtaş, 2006: 13-32). 1980'li yıllarla birlikte sosyal refah devleti anlayışından adım adım uzaklaşmış ve emekçi kesimlerin geçmiş kazanımlarının –özellikle özelleştirme süreciyle-piyasalaşmaya açıldığı bir seyir izlenmiştir. Bunun ilk adımı 24 Ocak 1980 tarihinde ekonomik literatüre geçen ve yapısal dönüşümleri içeren '24 Ocak Kararları'dır. Bu kararlar ile IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşlarının önerdiği yapısal uyum programlarının en önemli konularından biri olan devletin piyasadan başlayarak geleneksel müdahale alanlarından çekilmesi ve hizmetler sektörünün özelleştirilmesi hız kazanmıştır.

1.1. Yeniden Yapılanmanın Türkiye Medyasına Etkisi

24 Ocak kararlarının alınmasının hemen ardından 25 Ocak 1980'de basın sanayinin temel hammaddesi olan gazete kâğıdına devlet tarafından yapılan sübvansiyonlar kaldırılmış ve gazete kâğıdına yüzde 300 zam yapılmıştır. 1980'li yıllar boyunca gazete kâğıdının en fazla zam yapılan temel mallardan biri olması, basının mali yapısının bir anda bozulmasında önemli bir etken olmuştur (Adaklı, 2006: 138-40). Bundan dolayı 1980'li yıllara kadar basının şekillenmesinde siyasal ve toplumsal faktörler ön planda olurken, 1980'li yıllarla birlikte belirleyiciliği ekonomik öğeler almıştır (Dağtaş, 2006: 92).

1980'lerden itibaren Türkiye kapitalizminin yeni stratejik tercihlerine paralel biçimde basın endüstrisi; radyo, televizyon, internet gibi farklı medium'larla ve basın dışı sektörlerle bütünleşerek yapısal bir dönüşüm süreci içine girmiştir. Bu dönüşümün önemli sonuçlarından biri, basın sektöründe küçük ölçekli girişimlerin kısa zamanda ömürlerini tüketmeleri ya da daha büyük yapılarla katılarak yerlerini büyük sermaye gruplarının egemenliğine bırakmalarıdır. Bu anlamda, 1980'ler sonrası piyasayı paylaşan birkaç medya grubu, bağlı buldukları sermaye gruplarının kısa ve uzun vadeli çıkarları doğrultusunda 'içerik' üretmekte olup sermaye gruplarıyla yatay ve dikey olarak bütünleşmiştir (Adaklı, 2006: 137; Sönmez, 2010: 1). 1960'lar ve 1970'lerde medyanın holdingleşmesi süreci yaşanırken, 1980 ve 1990'lı yıllarla beraber holdinglerin medyaya girişi evresine geçilmiştir (Dursun, 2001: 145-146).

Bu anlamda Türkiye medyasının sendikal hareketlere olan yaklaşımını, işçi sınıfı kimliğinin 1980 sonrası yaşadığı varsayılan değişimler temelinde ele almak gerekmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de işçi sınıfının politik pratikleri yoluyla kendisini görünür kılmaya olanakları zayıflatıldığı için medyada da temsil edilmesi ve temsilin incelenmesi açısından ilgi çekmeyen bir politik özne olduğu öne sürülebilir (Dursun, 2004a: 309-310).

2. Söylem Olarak Haber

Sanayi sonrası toplumun karmaşık toplumsal yapısı içinde geniş kitlelerin habere ulaşma istemleri medya tarafından karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu anlamda medyanın bu temel işlevi çerçevesinde haber, bir olayın çeşitli araçlar vasıtasıyla geniş kitlelere olduğu gibi aktarılması olarak ele alınamayacak olup bir olayın belirli bir dönem içinde belirli ölçütlere göre seçimi ve sunumu anlamında bir dolayım süreci olarak ele alınabilir. Gazeteci için toplumda yaşanan her olay haber niteliği taşımaz. Bundan dolayı gazeteciler tarafından seçilen, sunulan bu olguları belirleyen ve haber değeri olarak tanımlayan kriterler vardır. Bir olayın haber olarak ele alınmasında haber değerleri olarak bilinen bu şartlar haberciliğin dayandığı temel ilkelerin ne olduğunu da göstermektedir. Bunlar, olayın gerçekliği, doğruluğu, yeniliği, güncelliği, nadirliği, ilginçliği, önemliliği yanında heyecan, eleştiri, anlaşılabilirlik unsurlarını taşıması ve kamu yararının bulunması gibi kriterler olarak nitelenmektedir. İlginç olan olay haberdir. Peki, neye göre ilginç? Beklenmedik olan olaylar haberdir. Peki, bireylerin beklentileri nerede ve nasıl belirlenir? Haber olarak seçilen olay, olgu olumsuzluk barındırıyorsa haberdir. Peki, olumsuzluğu tanımlayan evrensel bir 'olumlu' norm tanımı var mıdır?

Gazeteci için her olayın haber olamayacağına yapılan vurgunun yanı sıra, liberal basın anlayışına göre nesnel, tarafsız, dengeli ve haber-yorum ayrımı yapılarak haber yapılabilir. Profesyonel gazetecilik normları olarak tanımlanan bu standartlaştırma çabaları ile yazılı basın siyasal yanlılıktan kurtarılmaya çalışılmış olmasının yanında haber, akredite haber kaynaklarının söylemlerine bağımlı hale getirilmiştir. Eleştirel haber analizleri üzerinden medya incelemeleri gerçekleştirilmeden önce, bu bakış açısı çerçevesinde anlamların taşıyıcısı olarak şeffaf dil anlayışı kabul edilmiştir. Bu yargıdan hareketle de medya analizlerinde kullanılan nicel içerik çözümleme yöntemleri ile yorumdan arındırılmış bir dilin olabileceği gösterilmeye çalışılmıştır. Haberi Okumak kitabında ise Ayşe İnal (1996: 22), "yorumdan arınmış bir dil" olabileceğine ilişkin önkabulu eleştirmektedir:

"Haberde yorum, gazeteciler tarafsız olmadıkları için değil; dil sözcükler, kullanılan işaretler çok vurgulu olduğu için her zaman vardır ve kaçınılmazdır. Gazeteci bir yandan kullandığı dil ve farklı kodların taşıdığı çok anlamlılık dolayımı ile mesajını oluştururken, diğer yandan dengelilik ve olaysal olma kaygısı ile haber kaynaklarının söylemlerinin bir yeniden üreticisi konumundadır".

Haber yapıları, sahip olduğu kategoriler ve içinde bulunduğu kavramlar arası ilişkiler nedeniyle edebiyat eserlerinden, sinema veya televizyon dizilerinden farklı özellikler barındıran bir söylem olarak eleştirel haber analizi araştırmacıları tarafından kabul edilmektedir. Diğer metinlerden farklı özellikler barındıran haber metinleri, gazeteciliğin profesyonel uzlaşım yazım ilkeleri doğrultusunda kültürden kültüre en az değişen ve en çok benzeşendir (İnal, 1996: 24).

Haber metinlerinin önemli özelliği, güç/iktidar sahibi kişi ve kurumların söylemleriyle kapanmasıdır. Bu durumun başlıca nedeni olarak, gazetecilerin “profesyonel etik kodları” gösterilmektedir. Haber yapım sürecindeki zamansal ve mekânsal sınırlılıklar, “tarafsızlık, nesnellik ve dengelilik” gibi gazetecilerin haber karşısında sahip olmaları gerektiği belirtilen etik kodlar, haberin söylemi içinde iktidar/güç sahibi kişi ve kurumların olaylara getirdikleri açıklamaları inanılır kılmaktadır. Gazeteciler, belli görüşlerin haber olan olayın çerçevesinde başat konuma yerleşmesine bu nosyonlar dolayısıyla aracı olmaktadır. Herhangi bir olayı habere dönüştürürken kendi görüşlerini gizlemesi gerektiğine inanan gazeteci, bu kaygıyla haber kaynaklarının tanımlarına dayandığı sürece bu kişilerin ve kurumların söylemlerini yeniden üretmektedir. Haberi bir söylem olarak kavramak ise, güç/iktidar ilişkilerini göz önünde bulundurarak haberi tarihsel, ekonomik, sosyal bağlamı ile ele almayı gerektirmektedir. Haber bir söylemdir, ama bu söylemin anlaşılması sadece haber metinlerinin yapısal özelliklerinin sistematik çözümlenmesi ile değil, içinde bulunduğu bağlamla ilişkilendirildiğinde anlaşılır. Bu bağlam ise toplumsal yapı içinde medyanın haber üretimindeki konumunu tartışmaya ve güç/iktidar sahiplerinin ifadelerini haber metinlerinde kurup sürdürmedeki rolünü sorgulamaya götürür. Ayrıca profesyonel gazetecilik normlarına yönelik eleştirel bir sorgulamayı da zorunlu kılar (İnal, 1996: 22, 142).

Adrian Teun van Dijk'e göre haber, bir söylem biçimi olarak seçmeci kaynak kullanımı, tek düze haber temposu ve haber başlığının seçimi yoluyla toplumsal iktidarın içinde kurulduğu ve yeniden üretildiği metinlerdir. Batı toplumlarında liberal basının gelişimi hakkında ileri sürülmüş ve genellikle kabul edilmiş haberin tarafsızlığı ve dengeliliği savını eleştiren ve eleştirirken de yadsıyan van Dijk, haber söylemini incelerken söylem analizi yöntemini kullanmıştır. Bu yöntemle van Dijk, haber üretim süreci içinde haberciliğin örgütlenmesi ve işleyişi ile profesyonel gazetecilik etik kodlarının dolayısıyla oluşan haber metinlerini tüm bir toplumsal yapıyla ilişkilendirerek açıklamaktadır (Keskin, 2004: 391-392). van Dijk'ın geliştirdiği söylem analizi yöntemi, söylem kuramına dayanmakta olup metni anlama ve üretim düzeylerini dikkate alarak analiz etme yaklaşımı açısından haber çözümleme araştırmalarında oldukça ilgi gören bir yöntem türüdür (Dursun, 2004b: 104). van Dijk'ı diğer araştırmacılardan farklı kılan, haber çözümlemelerini ele alış biçimidir. Haberleri yalnızca metinsel ve yapısal açıdan incelememiş, anlam ve üretim düzeylerinde de çözümleme ve açıklamalar getirmiştir. Ayrıca van Dijk haber metinlerinin genel tema ve konularıyla birlikte şematik yapı ve retorik boyutları gibi üst düzey niteliklerini de söylem çözümlemesine dahil etmiştir. van Dijk'a göre yapısal çözümleme yeterli değildir; çünkü söylem bağımsız bir yapıya sahip olmasının yanında, üretim ve yorumlama süreçleri açısından da sosyal bir bağlam içerisinde incelenmesi gereken karmaşık bir iletişim olgusudur. Haber bilgisinin anlamlandırılması, ezberlenmesi ve yeniden üretimi okuyucu açısından da ele alınmakta ve haber metni üretimi yapısal, üretim ve anlama düzeylerinde çözümlenmektedir (Ülkü, 2004: 374).

“Haberin söylemi, el altında bulunan söylemlerin bir ürünüdür” diyen van Dijk iki noktaya işaret etmektedir. Birincisi, haber metinlerinin kendilerine özgü bir söylemi vardır. İkincisi, haberin söylemi kaynak kişi ve kuruluşların söyleminden ayrı olarak düşünülemez, ancak üretildiği koşullar diğer bir deyişle bağlam içinde anlaşılabilir (İnal, 1995: 116).

Söylem çözümlemesinde ana amaç anlamlandırma ya da yorumlamadır. Söylem

çözümlemesine yönelik bir araştırma metodu olan eleştirel söylem analizinin ana amacı ise, temel olarak toplumdaki eşitsiz güç ilişkilerinin kamusal alanda yer alan sözlü ve yazılı dilde her gün yeniden nasıl üretilip sunulduğunu incelemektir (Arsan, 2004: 162). Eleştirel söylem analizinin temel sorunsalı, spesifik söylemlerin “nasıl” ve “niçin” yeniden üretildiklerini göstermek ve bu yolla eşitsiz güç yapılarının dilsel pratiklerde nasıl üretildiklerini açıklamaya çalışmaktır (Dağtaş ve Dağtaş, 2007: 86).

Bu bağlamda haber analizi yapılırken eleştirel bir bakış açısı ile haber metnine yaklaşma, toplumsal güç/iktidar ilişkilerinin kurulup devam ettirilmesi süreçlerinde medyanın işlevini ortaya koyma ve tanımlama eleştirel söylem analizi açısından çok önemlidir. Eleştirel söylem analizi yöntemi ile liberal çoğulcu yaklaşımların öne sürdüğü (haber metninin toplumsal olayları olduğu gibi aktardığı, “ayna rolü” gördüğü) nitelermelerinin doğrulanamayacağı ortaya konulmakta olup haber medyası aracılığıyla toplumsal iktidarın, güçlü kişi ve kurumların konumlarının sağlamlaştırıldığı, meşrulaştırıldığı vurgulanmaktadır.

Genel olarak çalışmanın sorunsalını; üretim yapısındaki dönüşümler, işçi sınıfının örgütsüzleştirilmesinde 1970’li yılların ikinci yarısından itibaren kapitalizmin girmiş olduğu yeniden yapılanma süreci ile yaygınlaşmaya başlayan yeni sağ politikalar ve bu politikaların meşrulaştırılma alanı olarak kullanılan medyanın üstlendiği misyon temelinde Türkiye’deki sendikal hareketlerin, grevlerin, işçi eylemlerinin basındaki sunumunun ele alınarak incelenmesi oluşturmaktadır. Tekel eylemi bu sorunsalın analizi için seçilen örnek olayı temsil etmektedir.

Tekel eylemi ile ilgili Türkiye basınına temsilen seçilen Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazetelerinin nasıl bir söylemle haberlerini inşa ettikleri bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu anlamda, çalışmanın amacını destekleyen ve aşağıda verilen şu araştırma sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır:

(1) Çalışmanın analiz nesnesini oluşturan gazetelerde ele alınan Tekel eylemi örnek olayında sendikal hareket ve işçi eylemleri nasıl sunulmuştur?

(2) Gazetelerdeki sunumlar aracılığıyla, egemen ideolojiye karşı nasıl bir duruş sergilenmiştir?

Kapitalizmin yeniden yapılanması sürecinde yaygınlaştırılmaya çalışılan yeni sağ politikaların geniş kitlelere ulaştırılmasında medya önemli bir rol üstlenmiştir. Medyanın bu süreçle beraber özellikle Türkiye’de 1980’den sonra sermaye ve siyasetle organik bir ilişkisi olduğu gündeme gelmiştir. Bu bağlamda çalışmada incelenecek farklı ideolojik görüşlere sahip gazetelerde, Tekel eylemi örnek olayından yola çıkarak toplumsal dayanışma, örgütlenme ve muhalefet alanı olan sendikaların, sendikal hareketlerin, işçi eylemlerinin nasıl bir sunumla verildiğinin ortaya konması çalışmanın önemini oluşturmaktadır.

Kapitalist sistem ve bu sistemin yeniden yapılanma sürecinde geliştirilen yeni sağ politikaların küresel boyutta yaygınlaştırılması ile küresel kapitalizm denilen yeni bir aşamaya girilmiştir. Bu aşamada üretimin esnekleşmesi yeni sömürü biçimlerini de ortaya çıkarmıştır. Üretimin esnekleşmesinden sendikal örgütlenmeler de derinden etkilenmiştir. Toplu sözleşme görüşmelerinde zamanla işçinin, memurun özlük

haklarının daraltılmaya çalışıldığı görülmektedir. Tekel eylemi bu özlük haklarını kaybetmek istemeyen işçilerin yeni sağ politikalara karşı sergiledikleri önemli bir direniş örneğidir. Çalışmanın problemi ve amacını oluşturan sorular bağlamında benimsenen genel varsayım şöyledir:

*Türkiye’de medya, sendikal hareketler ve grevler konusunda işveren yönünde bir söylem geliştirerek, yeni sağ politikalarla düzenlenen çalışma yaşamı konusunda egemen ideolojinin toplumsal yeniden üretimine katkıda bulunmaktadır.
Çalışmanın araştırma varsayımı ise şöyle yapılandırılmıştır:

** Tekel Eylemi ile başlayan süreçte direnişe konu alan haberlerin, Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazetelerindeki sunumlarında yapısal yanlılığı destekler ölçüde benzerlik bulunmaktadır.

3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, 15 Aralık 2009 – 3 Mart 2010 tarihleri arasında gerçekleşen Tekel işçi eylemleri örnek olay olarak ele alınıp incelenmiştir. Çalışma 15 Aralık 2009 – 3 Mart 2010 tarihleri arasında Türkiye basınına temsilen Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazetelerinde konuyla ilgili yer alan haberler ile sınırlandırılmıştır. Bu gazetelerin seçilmesinin nedeni ise, sahip oldukları ideolojilere bağlı olarak yayın politikalarının ve seslendikleri izler kitlenin farklı olmasıdır. Cumhuriyet ulusal-sol, Hürriyet liberal-sağ, Zaman gazetesi ise muhafazakâr-sağ cepheden bakarak yayın politikasını belirlediği için çalışmada analiz nesnesi olarak seçilmişlerdir. Diğer bir sınırlılık ise, çalışmada televizyon, internet, radyo ve dergilerin kapsam dışı tutulmasıdır.

Bu anlamda bu araştırma, Tekel eylemi ile ilgili Türkiye basınına temsilen seçilen Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazetelerinin nasıl bir söylemle haberlerini inşa ettikleri, “A.Teun van Dijk’ın ve Norman Fairclough’un” çalışmaları ile gelişen eleştirel söylem çözümlemesi modelini kullanarak sentaktik ve semantik analizler ile ortaya koymaya çalışmıştır.

Haber metinlerinin, makro ve mikro yapıları incelenmiş ve ideolojik unsurlara yer verilip verilmediği analiz edilmiştir. Kullanılan başlıklar (alt ve üst başlıklar); haber girişleri ve ana olay; ardalan ve bağlam bilgisi gibi makro yapı özellikleri değerlendirilmiştir. Mikro yapı çözümlemesinde ise, haber metinlerinin kelime seçimleri ve retorisi göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışmada uygulanan eleştirel söylem analizi ile gazetelerdeki yapısal yanlılık ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapısal yanlılıktan kasıt tüm haber kuruluşlarının günlük pratikleri içinde güç/iktidar sahibi kurum ve kuruluşların ürettikleri durum tanımlarını yeniden kurmaları olgusudur. Yapısal yanlılık siyasal, ekonomik, askeri ve sembolik seçkinlerin söylemlerinin, haber metinleri dolayımı ile nasıl meşruiyet kazandığını ve var olan toplumsal yapıya yönelik rızanın oluşumunda nasıl etkili olduğunu ortaya koyma amacını taşır.

4. Tekel Eyleminin Oluşumu ve Nedenleri

15 Aralık 2009 tarihinde Tekel işletmelerinin özelleştirilmesi sonucunda mevcut işlerini yitirip 4-C statüsüne alınmak istenen Tekel işçileri birçok ilden Ankara’ya doğru yola çıktılar ve yoğun uğraşlar sonucu işçiler Ankara’ya girdiler. 23 Aralık tarihinde, yaklaşık 8 ay boyunca toplanamayan Türk-İş Başkanlar Kurulu, Tekel İşçilerinin “genel grev”

çağrılarını üzerine toplandı. Toplantı sonucunda Türk -İş, "süreklî eylem" adı altında bir dizi eylem kararı aldı. Tek Gıda-İş Başkanlar Kurulu 7 Ocak'ta, 12 bin işçinin eşleriyle birlikte Ankara'da olacaklarını, ilk üç gün oturma eylemi yapacaklarını, ikinci üç gün açlık grevine başlayacaklarını, ardından da sorunun çözülmemesi halinde 12 bin işçiyle ölüm orucuna gireceklerini duyurdu. 15 Ocak tarihinde Ankara'da olan yaklaşık 10 bin Tekel işçisi, üç günlük oturma eylem süresince geceyi dışarıda geçirdi. 17 Ocak'ta Türk-İş'in Tekel işçileri için Sıhhiye Meydanı'nda gerçekleştirdiği, "Emek, Barış, Özgürlük için Demokrasi ve Haklar" mitingine ise yaklaşık 100 bin kişi katıldı. Ardından da üç günlük oturma eylemini tamamlayan işçilerden 100'ü Türk-İş Genel Merkezi içindeki konferans salonunda açlık grevine başladı. 21 Ocak'ta Türk-İş Genel Merkezi'nde tekrar bir araya gelen konfederasyonlar, hükümete süre tanırken, Tek Gıda-İş Sendikası da hükümet ile müzakerelerin olacağı gerekçesiyle açlık grevine ara verdiğini duyurdu. 26 Ocak'ta tekrar Türk-İş'te toplanan konfederasyonlar, hükümet ile uzlaşma sağlanamaması durumunda üretimden gelen güçlerini kullanma eylemi gerçekleştireceklerini duyurdu. 20 Şubat'ta KESK, DİSK, Türk-İş ve Kamu- Sen konfederasyonlarının şube temsilcileri Ankara'da bir miting gerçekleştirerek, geceyi Tekel çadırlarında geçirdi. Tekel işçileri, **özelleştirilen işletmelerden çıkarılan işçilerin 4-C'yi tercih etmeleri için tanınan bir aylık sürenin iptali için Danıştay'a başvurdu.** 4-C'ye başvuru süresine saatler kala nihayet Danıştay'dan da beklenen karar geldi ve Tekel işçileri eylemlerinin 78. gününde çadırları kaldırma kararı aldı.

4-C: Devlet Memurları Kanunu adlı yasanın dördüncü maddesinin "c" fıkrasıdır. Bu maddeye göre Bakanlar Kurulu, hangi görevlerin "bir yıldan az süreli veya mevsimlik hizmet" olduğuna karar verebilir; görevin niteliği bu iki özellikten birine uygunsuz o görevlerde çalışacak kişiler "geçici personel" olarak istihdam edilebilecektir. Bakanlar Kurulu, özelleştirme sonunda açığa kalan işçileri bu statüde istihdama karar vermiştir.

5. Çalışmanın Bulguları

5. 1. Cumhuriyet Gazetesi

5.1.1. Başlıklar

Çalışmanın konusu bağlamında Cumhuriyet gazetesinde konu ile ilgili 78 günlük bir zaman dilimi içinde çıkan 185 haber incelenmiş ve incelenen haber başlıklarının benzer özellikler taşıdığına tanık olunmuştur. Gazetenin başlık ve üst başlıkları incelendiğinde dört temel etken öznenin varlığından bahsedilebilir. Bunlar; işçiler / hükümet ve iktidar temsilcileri / güvenlik güçleri ve sendikalar / muhalefet örgütleridir.

Haber metinleri incelendiğinde taraflar arasında kurulan karşıtlığın genel olarak işçi ile hükümet yetkilileri ya da iktidar temsilcileri arasında olduğu görülür. Gazete haber başlıklarında kullandığı sözcük seçimlerinde de bunu ifade etmektedir. Gazetenin haber başlıklarında kullandığı işçi-hükümet karşıtlığını içeren metaforlar şunlardır:

"son uyarı": İşçiden hükümete son uyarı (15 Aralık 2009, s. 13).

"gözdağı": TEKEL işçisine valilikten gözdağı (13 Ocak 2010, s. 1).

"kavga": Hükümete "kavga" eleştirisi (15 Ocak 2010, s. 4).

Gazetenin işçi-hükümet karşıtlığında işçilerin lehine başlık ve üstbaşlıklar kullandığı görülür. Gazetenin işçileri ele alış biçimi de çeşitli metaforik anlamlarla ifade edilebilir.

“direniş”: Direnişin simgesi oldular (19 Aralık 2009, s. 1).

“eylem”: Bir başkadır yeni yıla eylemde girmek (2 Ocak 2010, s. 11).

“dayanışma”: Emekçi dayanışması (21 Şubat 2010, s. 1).

“uyuyan dev”: “Uyuyan devi uyandırdılar” (5 Şubat 2010, s. 1).

“maske düşürme” : “İşçi maskeyi düşürdü” (9 Şubat 2010, s. 1).

Gazetenin 78 gün süren eylemin içine muhabirlerini doğrudan gönderdiği ve işçilerin görüşlerini muhabirler aracılığıyla birebir alıp gazetede yer verdiği de belirtilmelidir.

Başlık: Çocuklarımız için buradayız (20 Aralık 2009, s. 1).

Üst Başlık: Direnişteki TEKEL işçileri konuşuyor

Başlık: “Ailemizin geleceğini istiyoruz” (7 Şubat 2010, s. 6)

Üst Başlık: “Onursuz yaşamaktansa ölmeyi tercih ederiz” diyen TEKEL işçilerinin direnişi 55. güne ulaştı

İşçi ile sendikalar ya da muhalefet grupları arasındaki ilişkide ise sendikalar işçilerin temsilcisi konumunda haber başlıklarında yer alır. Sendikalar ve muhalefet gruplarının iktidar ile işçi arasında arabuluculuk, uzlaşma sağlayıcı bir konumda yer aldığı da belirtilmelidir. Cumhuriyet gazetesi haberlerinde eyleme ilişkin bilgi verirken genel olarak işçilerin kendi sözlerini öne çıkarmış, sendikaların yaptığı açıklamalara ise ikincil bir önem vermiştir.

5.1.2.Haber Girişleri ve Ana Olay

Haber girişleri ve ana olaylar incelendiğinde çeşitli tarafların yer aldığı görülmektedir. Bu taraflar üç karşıtlık biçiminde tüm haber giriş ve ana olaylarında karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; işçi-hükümet, işçi-güvenlik güçleri, işçi-sendikadır. İşçiler ile hükümet ve güvenlik güçleri tam bir karşıtlık biçimde yer alırken sendikalar için bunu ifade etmek biraz daha güçleşmektedir. Sendikalar bazı haber girişlerinde işçilerin haklarını savunur pozisyondayken bazılarında ise işçi haklarına karşıt bir konumda yer almaktadır.

İşçilerin neden Ankara’da oldukları ve bu eylemleri neden yaptıkları haber girişleri ve ana olayda ayrıntılı olarak verilmiştir. İşçilere yapılan müdahaleler sert, ölçsüz olarak değerlendirilmiş ve işçilerin hak arama mücadelesi yaptıkları öne çıkarılmıştır.

Anakara Abdi İpekçi Parkı’nda üç gündür eylem yapan TEKEL işçilerine polis dün tazyikli su ve gaz bombaları ile müdahale etti. CHP ve MHP milletvekillerinin bulunduğu sırada müdahale eden polis sabah Türk-İş Genel Sekreteri ve Tek Gıda-İş Genel Başkanı Mustafa Türkel’in de aralarında bulunduğu 29 kişiyi gözaltına aldı. Ellerini kaldırarak, “bizi de alın, teslim oluyoruz” diyen 15-20 işçiye polis biber gazı sıktı. Gazdan alanda bulunan milletvekilleri de etkilendi.

İşçilerin özelleştirme politikalarıyla hak kaybına uğradığı, bundan dolayı hak arayışı içine girdikleri ve toplumun büyük bir kesiminden de bu nedenle destek gördükleri haber girişlerinde yer alan diğer bir vurgudur.

Özelleştirmeler sonucu işlerini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalan,

bir dizi hak kaybına uğrayan TEKEL işçilerinin Ankara'daki eylemi 10'uncu gününe ulaştı. Biber gazı, tazyikli su, kötü hava koşullarına karşın işçiler hak arayışlarını sürdürüyor. Toplumun büyük bir kesiminden de destek gören bu eylemlerde dün tüm gözler, TEKEL işçisinin bu direnişini ele alacak Türk-İş Başkanlar Kurulu toplantısına çevrildi. Dışarda işçilerin "Şalter inecek bu iş bitecek" sloganları eşliğinde ve genel grev beklentilerinin yoğunlaştığı bir ortamda, saatlerce süren toplantının ardından Tek Gıda-İş'in de bağlı olduğu Türk-İş'ten taksit taksit destek çıktı.

Hükümetin işçilerin hak arayışları nedeniyle gerçekleştirdiği eylemlere yönelik ihtarda bulunduğu değinilmiştir. Hükümet ve iktidar kaynaklarından yapılan açıklamaların işçiye gözdağı vermeye yönelik olduğu vurgusu da ön plana çıkmaktadır.

Türk-İş sendikasının ise işçi taleplerini "taksit taksit" desteklediği biçiminde ifadelere yer verilmiştir. Bu durum işçiler ile sendika arasında bir gerilim olduğu algısını yaratmakta ve sendikanın işçi haklarını yeterli oranda savunmadığını ima eder bir nitelik taşımaktadır.

5.1.3.Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi olayların sosyal ve politik yönüne vurgu yapmaktadır. Bu anlamda da olaylar yapısal, tarihsel bir çerçevede ele alınır.

Cumhuriyet gazetesinde ardalan ve bağlam bilgisine ilişkin unsurların yeterince verildiğinden bahsetmek mümkündür. Gazetede yer alan haber içerikleri incelendiğinde Tekel işçilerinin 4-C denilen Devlet Memurları Kanunu'nun dördüncü maddesinin "c" fıkrasına karşı çıktıklarına yer verilmiştir. 4-C uygulamasının neden olduğu hak ihlalleri ile ilgili bilgiler de haber içeriklerinde vurgulanmış, bu maddenin işçilere yönelik taşıdığı olumsuzluklar betimlenmiştir.

İşçi ne istiyor, hükümet ne veriyor? (3 Şubat 2010, s. 6).

TEKEL işçilerinin, önceki gün hükümet tarafından kendilerine sunulan öneriyi kabul etmemelerinin ardında, hükümetin 4-C kapsamını 11 ay 22 gün olarak verip 12 aya tamamlamayarak işçileri her yıl sonunda kadrosuz kalma tehdidiyle karşı karşıya bırakması ve ücretlerini ortalama bin TL düşürmek istemesi yatıyor.

5.1.4.Kelime Seçimleri

Kelime seçimleri eleştirel söylem çözümlemesinde, analiz için önemli bir uğraktır. Çünkü kelime seçimleri ile haberin söyleminde gazetenin konuyla ilgili anlam inşası gerçekleşir ve gazetenin ideolojik yapılanmasına dair önemli ipuçlarına rastlanabilir. Cumhuriyet gazetesinde incelenen haberlerde kelime seçimlerine bakıldığında işçi sınıfı lehinde bir tutum sergilendiği görülmektedir. Kullanılan kelimelerle işçilere destek verilmekte, işçilerin mücadelelerinin haklılığı vurgulanmaktadır.

İşçiden hükümete son uyarı
İşçiye ölçsüz müdahale
İşçilere sivil toplum örgütleri ve Ankaralı yurttaşlardan destek yağıyor.
.....TEKEL işçileri eylemlerini kararlılıkla sürdürüyor.

5.1.5.Haberin Retoriği

Haberin inandırıcılığını arttırmak için haber metinlerinde kullanılan sayılar, istatistiksel veriler ve fotoğraflar haberin retoriğini oluşturmaktadır. Haberın doğruluğu bu biçimde sağlanmaya çalışılmakta ve haber böylece inandırıcı kılınmak istenmektedir. Haberın inandırıcılığını sağlamada fotoğraf önemli bir konuma sahiptir.

Cumhuriyet gazetesinin konuya ilişkin incelenen haberlerinde Tekel işçilerinin eylemine yönelik olarak çok sayıda fotoğrafın kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte Tekel eylemine destek veren eylemler ya da açıklamalar yapan kişi ve kurumlara da önemli oranda yer verilmektedir. Hükümet ve iktidar yetkililerinin fotoğrafları ile sendikacıların ve muhalefet parti temsilcilerinin fotoğraflarına çok fazla yer verilmediği de belirtilmelidir.

Konuyla ilgili fotoğraf sayıları ve ifade ettiği görselliklere aşağıda yer verilmiştir:

- 106 kare fotoğraf: İşçi eyleminden fotoğrafları içermektedir. Bunun içinde güvenlik güçlerinin müdahalede bulunduğu işçiler, hak talebinde bulunurken gösteri yapan işçiler, Türk-İş Genel Merkezi önünde çadır kurup bekleyişini sürdüren işçileri anlatan fotoğraf kareleri yer almaktadır.
- 53 kare fotoğraf: Tekel eylemi için yurttta yapılan destek eylem ve ziyaretler
- 5 kare fotoğraf: Disk Başkanı Süleyman Çelebi
- 4 kare fotoğraf: Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu
- 3 kare fotoğraf: CHP Genel Başkanı Deniz Baykal Türk-İş Binası Önünde Tekel işçileriyle birlikte
- 3 kare fotoğraf: Türk-İş yönetimi açıklama yaparken
- 2 kare fotoğraf: Tek Gıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel
- 1 kare fotoğraf: Başbakan Recep Tayyip Erdoğan
- 1 kare fotoğraf: Devlet Bakanı Hayati Yazıcı
- 1 kare fotoğraf: Milletvekillerinin Tekel eylemine ilişkin meclis kürsüsünde yaptığı konuşmalar

Cumhuriyet gazetesinde çokça kullanılan işçi eyleminden fotoğraf kareleri, haber içeriklerini de tamamlayıcı bir unsur olarak kullanılmıştır. Cumhuriyet gazetesinde Tekel eylemini anlatan fotoğraf karelerinde işçilerin mücadelesine, direniş, hak arama boyutlarını öne çıkarılmıştır. Fotoğrafların önemli bir kısmı hak arayışında olan işçiyi betimlemiştir.

Bir kolu yukarıda ve bağıırır konumdaki işçilerin fotoğrafları çokça kullanılmıştır. İşçilerin Türk-İş'in önünde gerçekleştirdiği eylemler, oturma eylemleri de fotoğraf karelerinde sık bir biçimde kullanılmıştır. İşçilerin gündelik yaşamının sergilendiği bu fotoğraflarda, işçilerin güç koşullarda hak aramakta olduklarına dönük bir anlam çıkmaktadır. Gazete okuyucusuna gösterilen sahici mekân ve atmosfer de olayın canlılığını arttırmakta ve konuyu görünür kılmaktadır. Gazetenin hükümet ve iktidar taraflarını anlatan fotoğraf karelerine fazla yer vermemesi ise onların söylemlerini doğru, sahici bulmadığını gösterir niteliktedir. Bu durumla birlikte muhalefet partilerine ve sendikaları anlatan fotoğraflara da gazetede çokça yer verilmemiş olması, bu odakları gazetenin sahici bulmadığı algısını güçlendirmektedir.

5. 2. Hürriyet Gazetesi

5.2.1.Başlıklar

Çalışmanın konusu bağlamında Hürriyet gazetesinde konu ile ilgili 78 günlük zaman dilimi içinde çıkan 98 haber incelenmiştir. Hürriyet gazetesinde toplamda 98 adet haber yayımlanmış olmakla beraber, Hürriyet gazetesinin haber yayınlama pratiği çalışmada ele alınan diğer gazetelerden farklılaşmaktadır. Gazetenin iç sayfasında konu ile ilgili yer alan haberler bütünleştirilmiş ve tek, büyük, koyu puntolu bir başlık altında yer almıştır. Büyük ve koyu puntolarla diğer haberleri de kapsayan haber başlığı adedi ise, 37'dir.

Hürriyet gazetesinin haber başlıkları haber metnini özetler nitelikler taşımakta olup, başlıklar metnin ana temasını içinde barındırır özellikler taşımaktadır. Bunun yanı sıra, başlıkların bazılarında da konunun özüne ilişkin bilgi eksiltimi yapıldığı da belirtilmelidir. Gazetenin başlıkları incelendiğinde dört temel etken öznenin varlığından bahsedilebilir. Bunlar; işçiler, hükümet ve iktidar temsilcileri, güvenlik güçleri ile sendikalar ve muhalefet örgütleridir.

Hürriyet gazetesinin haber metinleri incelendiğinde taraflar arasında kurulan karşıtlığın Cumhuriyet gazetesinde olduğu gibi işçiler ile hükümet yetkilileri ya da iktidar temsilcileri arasında olduğu görülmektedir. Gazete haber başlıklarında kullandığı sözcük seçimlerinde de bunu ifade etmektedir. Gazetenin haber başlıklarında kullandığı işçi-hükümet karşıtlığını içeren metaforların şunlar olduğu söylenebilir.

“gerilim”

Tekel Gerilimi (22 Aralık 2009, s. 27).

“uzlaşma”

Tekel'de uzlaşma yok (2 Şubat 2010, s. 1).

İşçiler ile güvenlik güçleri arasındaki karşıtlığın ise “**müdahale**” metaforuyla kurulduğu görülmektedir. Örnek haber başlığı ise şudur:

Başlık: “Tekel işçilerine sert müdahale (18 Aralık 2009, s. 1).

İşçi ile sendikalar ya da muhalefet grupları arasındaki ilişkide ise sendikalar işçilerin temsilcisi konumunda yer almaktadır. Sendikalar ve muhalefet gruplarının iktidar ile işçi arasında arabuluculuk, uzlaşma sağlayıcı bir konumda haber başlıklarında yer aldığı da belirtilmelidir. Bununla birlikte işçi sendika liderlerinin Tekel işçileri ile yaşadığı anlaşmazlık da başlığa taşınmıştır. Konuyla ilgili haber başlıklarından çeşitli örnekler aşağıdadır.

Başlık: Türk-İş ve DİSK, Tekel işçisi için iş bıraktı, çocuklar da destek verdi (26 Aralık 2009, s. 9).

Başlık: Erdoğan, Tekel işçileri için ‘Sadece Türk-İş Başkanı ile görüşürüm’ dedi (10 Şubat 2010, s. 15).

Başlık: Tekel'de yine ‘Kumlu istifa’ sesleri yükseldi Türkel, Türk-İş'i bıraktı (24 Şubat 2010, s. 9).

Hürriyet gazetesi incelendiğinde önemli bir duruma da dikkat çekmek gerekebilir. Gazete Tekel eyleminin yapılmaya başlamasından üç gün sonra Tekel eylemini sayfalarına taşımıştır. Gazetenin sayfalarına taşınmasına neden olan şey ise Tekel eylemindeki işçilerin güvenlik güçlerinin müdahalesine uğramasıdır.

5.2.2.Haber Girişleri ve Ana Olay

Hürriyet gazetesinde çalışmanın konusu bağlamında analiz edilen haber girişleri ve ana olay, başlıklar ile paralellik taşımakta olup haber girişleri ve ana olay içindeki temel aktörlerin işçiler-hükümet, işçiler-güvenlik güçleri, işçiler-sendika olduğu saptanmıştır. Gazetenin haber girişleri ve ana olay yapılanmasında hükümet yetkililerinin ifadelerini ön plana çıkardığı görülmektedir. Hükümet yetkililerinin ifadeleri, işçi sendikası yetkililerinin ve işçilerin ifadeleri ile kıyaslandığında 'akılcılığı' ima eder tarzda sunulmuştur.

Hükümet, 19 gündür süren eylemle Türkiye'nin gündemine oturan Tekel işçilerini ikna etmek için başta yüzde 14.2-17.4 maaş zammı olmak üzere bir dizi karar aldı. Çalışma bakanı Ömer Dinçer, işçilere 'Artık eylemi bitirin' çağrısı yaptı.

İşçilerin ve işçi sendikalarının ifadeleri ise yapılan eylemin nedenlerini anlatmaktan uzaktır. İşçilerin hastalanmaları, gerekirse ölüm orucuna girecekleri gibi olaylara yer verilmiş olmakla birlikte eylemin nedenlerine değinilmemiş, 4-C'nin ne olduğu vurgulanmamış, işçilerin mevcut durumu ve 4-C'ye geçtikten sonra alacakları konum üzerinde herhangi bir araştırma-inceleme metnine rastlanmamıştır. İşçilerin eylem durumunda yaşadıkları dramatize edilmiş, eylemin neden yapıldığı gibi okuyucuyu bilgilendirecek esas unsurlar haberde ya kullanılmamış ya da çok kısa bir biçimde bilgilendirme unsuru alt bir düzeyde sunularak kullanılmıştır.

Tekel'in çeşitli fabrikalarında çalışırken 4-C statüsü altında 'geçici personel' olarak çalışmak üzere başka kurumlara gönderilmek istenen işçiler eylemlerinin 22. gününde dün de Boğaziçi Köprüsü'ne çıktı, kendilerini korkuluk demirlerine zincirlemek istedi.

Açlık grevi sürdüren 150 Tekel işçisinden 4'ü dün hastaneye kaldırıldı. İşçilerden Abdurrahman Turanç, "Karım kan kanseri. Şu anda bile ona bakamıyorum. Maaşım düşünce hiçbir şey yapamam. Öürsem ona 1500 lira maaş bağlarlar. Benim ölüm, dirimden daha değerli" dedi.

Gazetede sendikanın, işçilerle hükümet arasında arabulucu bir konumda olduğu, yapılan arabuluculuk çalışmalarında ise sendikanın "İyileştirilmiş 4-C" formülünü kabul etmediği, uzlaşmayan tarafın sendika olduğu vurgusu öne çıkarılmıştır. Hükümet yetkililerinin açıklamaları ise sorun çözücü, mantıklı, akılcı nitelikleri ön plana çıkarılarak sunulmuştur.

5.2.3.Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Hürriyet gazetesinde ardalan ve bağlam bilgisine ilişkin unsurların yeterince verildiğinden bahsetmek mümkün değildir. Haberlerde işçilerin karşı çıktığı ve bu nedenle eylem yaptıkları 4-C maddesinin ne olduğuna değinilmezken, hükümetin açıklamaları doğrultusunda işçilerin konumuna ilişkin bilgilendirme yapılmıştır.

Hükümet yetkililerinin yaptığı açıklamalar eylemin ideolojik yönlü olduğuna ilişkin olup, gazete de bu yorumu destekler nitelikte yayın yaparak farklı görüşlere yer vermemiştir. İşçiler ve işçi sendikalarının görüşleri gazetede yer bulmuş fakat işçiler ya eylem yaparken, ya güvenlik güçleri ile çatışırken ya da hastaneye götürülürken daha çok haberleştirilmiştir. Özellikle 'ölüm', 'ölüm orucu' tabirine haberler de çokça yer verilmiş, işçi eylemi magazinleştirilerek sunulmuştur. Eylemlerin neden yapıldığına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiş, ya da hükümet yetkililerinin yaptığı açıklamalar temelinde eylemin 'neden'lerinin algılanmasına olanak sağlayacak şekilde haberde kapanma gerçekleşmiştir.

Hükümetin açıklamaları yönünde kapanan haberlerden bazılarının başlıkları aşağıda örneklenmiştir.

Tekel işçisine 'yetim hakkı' resti çekti, bazı ilaçlara market kapılarını araladı (28 Aralık 2010, s. 9), Tekel işçilerine yüzde 14-17 zam verdi, 'eylem bitsin' çağrısı yaptı (2 Ocak 2010, s. 9), Bizi Tekel işçisi iktidar yapmadı, 4-C gerekirse değişir, asla kalkmaz (1 Şubat 2010, s. 9).

5.2.4. Kelime Seçimleri

Hürriyet gazetesinde konuya ilişkin haberler incelendiğinde kelime seçimlerinin haber metinlerinin yapısına uygun olduğu saptanmıştır.

Haber başlıklarında ve metinlerinde kullanılan kelimeler incelendiğinde, hükümet yetkililerinin açıklamalarının sorun çözücü, mantıklı, akılcı olarak kavranılmasını sağlayacak kelimelerin seçildiği görülmektedir. İşçiler için kullanılan kelimeler ise uzlaşmaz, ideolojik bakan, ikna olmayan, rasyonel olmayan biçimde haberde yer almıştır.

Bunlar;

"bu ideolojik değil de nedir?

Tekel işçisine 'yetim hakkı' resti çekti

Tekel işçilerine yüzde 14-17 zam verdi, 'eylem bitsin' çağrısı yaptı

Hükümet, 19 gündür süren eylemle Türkiye'nin gündemine oturan Tekel işçilerini ikna etmek için başta yüzde 14.2-17.4 maaş zammı olmak üzere bir dizi karar aldı. Çalışma bakanı Ömer Dinçer, işçilere 'Artık eylemi bitirin' çağrısı yaptı.

Tekel eylemi köprüye çıktı

5.2.5. Haberin Retoriği

Haberin dili açısından görsel ve istatistiki verilerin haber metinlerinde yer alması gazetede ideolojik anlamın kurulması açısından önemlidir. Bu bağlamda, Hürriyet gazetesinde incelenen haberlerde haberin retoriğini oluşturan fotoğraflar aşağıda verilmiştir. Haberlerin genelinde kullanılan fotoğraflar, haber metniyle uygunluk göstermektedir.

37 kare fotoğraf: İşçi eyleminden fotoğrafları içermektedir. Bunun içinde güvenlik güçlerinin müdahalede bulunduğu işçiler, hak talebinde bulunurken gösteri yapan işçiler, ölüm orucu direnişinde bulunan işçiler ve hastaneye

kaldırılan işçileri anlatan fotoğraf kareleri yer almaktadır.

15 kare fotoğraf: Tekel eylemi için yurtdışı yapılan destek eylem ve ziyaretleri

8 kare fotoğraf: Başbakan Recep Tayyip Erdoğan

5 kare fotoğraf: Tek Gıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel

4 kare fotoğraf: Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu

2 kare fotoğraf: CHP Genel Başkanı Deniz Baykal

2 kare fotoğraf: Bakan Ömer Dinçer

2 kare fotoğraf: Sendikacılar

1 kare fotoğraf: CHP Milletvekili Çetin Soysal

1 kare fotoğraf: Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç

1 kare fotoğraf: Bakan Mehmet Şimşek

1 kare fotoğraf: Eski Çalışma Bakanı Yaşar Okuyan

1 kare fotoğraf: DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi

1 kare fotoğraf: Meclis kürsüsündeki vekillerin tartışması

Fotoğrafların önemli bir kısmının işçi eylemini anlattığı belirtilebilir. İşçiler genel olarak eylem halindeyken fotoğraflanmış olup işçilerin aileleri ile birlikte ya da hasta durumdayken çekilmiş fotoğraflarına çokça yer verilmiştir. Tekel eylemi için yapılan destek ziyaret fotoğrafları da haberler de önemli bir oranda yer alırken, hükümet üyelerinin fotoğrafları da çokça kullanılmıştır. Hükümet üyelerinin fotoğraflarına toplamda 12 kere yer verilmiştir. Sendika temsilcilerinin fotoğrafları da gazetede 12 defa yer bulmuştur. Eylemci işçiler hareket halindeki özneler olduğundan daha çok fotoğraflanmış, buna karşılık diğer aktörler de haber içinde önemli oranda fotoğraflanarak kullanılmıştır.

5. 3. Zaman Gazetesi

5.3.1. Başlıklar

Çalışmanın konusu bağlamında Zaman gazetesinde 78 günlük bir zaman dilimi içinde çıkan 29 haber incelenmiştir. İncelenen haber başlıklarının benzer özellikler taşıdığı saptanmıştır. Ayrıca Zaman gazetesinde yer alan haber sayısı Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerindeki haber sayısından az olduğu için 78 günlük zaman dilimi içerisinde gazetede çıkan tüm haber başlıkları incelenmiştir.

Zaman gazetesinin haber başlıkları haber metnini özetler nitelikler taşımaktadır. Başlıklar metnin ana temasını içinde barındırır özellikler taşıırken, başlıkların çoğunda konunun özüne ilişkin bilgi eksiltimi yapıldığı da belirtilmelidir.

Gazetenin başlıkları incelendiğinde dört temel etken öznenin varlığından bahsedilebilir. Bunlar; işçiler, hükümet ve iktidar temsilcileri, güvenlik güçleri, sendikalar ve muhalefet örgütleridir.

Zaman gazetesinin haber başlıkları incelendiğinde Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde yer alan metaforik karıştıklıkların yer almadığı görülmektedir. İncelenen haber sayısı göz önünde bulundurulduğunda da diğer iki gazeteye göre oldukça az haber yayınlayan Zaman gazetesi, gazetenin muhafazakar-sağ ideolojisi doğrultusunda hükümetin politikalarını doğrudan destekleyen bir yayın politikası izlemiş ve başlıklarını oluşturmuştur.

Gazetenin hükümet yetkilileri herhangi bir demeç vermemesine rağmen hükümetin sesine dönüşen başlıkları şunlardır:

Başlık: Özelleştirme mağdurlarının maaşı artacak, çalışma süresi uzayacak (24 Aralık 2009, s. 11).

Başlık: Özelleştirmeden gelen işçiye 115 TL. zam (2 Ocak 2010, s. 9).

Sendikanın 4-C'nin iptali için mahkemeye gitmesine yönelik olarak ise hükümet yetkililerinin yaptığı açıklamalar haber başlıklarına taşınmıştır.

Başlık: Zirveden sonuç çıkmayınca 4-C'ye geçişler hızlandı (13 Şubat 2010, s. 11).

Başlık: Dinçer: Mahkeme iptal ederse herkes işsiz kalır (13 Şubat 2010, s. 11).

Başlık: İptal kararı çıkarsa 4-C'liler işsiz kalacak (20 Şubat 2010, s. 13).

Hükümetin sorun çözücü, buna karşılık Tekel işçilerinin ise sorun yaratıcı olduklarına ilişkin kanılar uyandırabilecek başlıklar da gazete tarafından kullanılmıştır. Hükümetin işçiler lehine olan politikalarının, işçilerin uzlaşmaz tavrı nedeniyle reddedildiği algısı bu başlıklara hakimdir.

Başlık: Hükümet, Tekel'e kıdem tazminatı teklif etti, sendika reddetti (2 Şubat 2010, s. 1).

Zaman gazetesinde, diğer gazetelerde olmayan bir karşıtlık durumunun olduğu da belirtilmelidir. Bunlar CHP'li bir belediyenin kendi belediye işçileriyle yaşadığı sorunlarını Tekel eylemiyle bağlantılandırarak başlığa taşınmasıdır. Zaman gazetesi Tekel eylemiyle bağlantılı haberlerinin önemli bir kısmını, ana muhalefet partisi olan CHP'nin bir belediyesinin kendi işçileriyle yaşadığı sorun üzerinden başlığa taşımıştır. Burada aslında ana muhalefet partisi olan CHP'nin Tekel eylemindeki işçileri desteklediği ve bu desteğin de samimi bir destek olmadığı algısının oluşturulmak istendiğinden bahsetmek mümkündür. Konuyla ilgili haber başlığı örnekleri aşağıda verilmektedir.

Başlık: CHP, kendisini protesto eden işçiler için polis istemiş (24 Aralık 2009, s. 19).

Başlık: Tekel işçilerine gösterilen duyarlılık Kent AŞ çalışanlarına gösterilmedi (26 Aralık 2009, s. 18).

Başlık: Tekel çalışanlarına salonda köşe ayıran CHP, Kent AŞ işçilerini dışarıda bıraktı (27 Aralık 2009, s. 17).

Başlık: Buca Belediyesi, yılbaşı gecesi 100 işçiyi attı (6 Ocak 2010, s. 11).

Zaman gazetesinde, Tekel eylemini muhalefet partilerinin desteklediği, örgütlediği yönlü bir algı oluşturulmak istenmiş ve bu yönlü başlıklar haberlerde kullanılmıştır. Aynı zamanda illegal grupların Tekel eylemini desteklediği yönlü başlıklar ile de işçilerin hak arama talepli eylemi farklı boyutlara çekilmiştir.

Başlık: CHP ve MHP'den eylemci Tekel işçilerine destek geldi (25 Aralık 2009, s. 18).

Başlık: Rahşan Ecevit Tekel işçilerine destek verdi (3 Ocak 2010, s. 10).

Başlık: Tekel eylemine PKK'lılar bile karıştı (8 Şubat 2010, s. 15).

Zaman gazetesinde diğer gazetelerde yer almayan bir başka durum ise konuyla doğrudan bağlantısı olmayan haberlerin içerisinde Tekel eyleminden bahsedilmesidir. Bu haber başlıkları şunlardır:

Başlık: Marketlerde ilaç satılabilecek (28 Aralık 2009, s. 13).

Başlık: Karanlık senaryolara boynumuzu bükmedik (23 Ocak 2010, s. 19).

Başlık: Sivil vesayet yok, yargı vesayeti var (1 Şubat 2010, s. 13).

Zaman gazetesi ayrıca işçilerin hak arama mücadelesini öne çıkarmaktan ziyade, işçiler ve Türk-İş arasında yaşanan gerilimleri haber başlığı yapmayı tercih etmiştir.

Başlık: Tekel işçileri, Türk-İş'i işgal etti (18 Ocak 2010, s. 8).

5.3.2.Haber Girişleri ve Ana Olay

Zaman gazetesinde haber girişleri ve ana olay içindeki temel aktörlerin işçiler-hükümet, işçiler-güvenlik güçleri, işçiler-sendika olduğu saptanmıştır. Gazetenin haber girişleri ve ana olay yapılanmasında hükümet yetkililerinin ifadeleri ön plana çıkarılmakta ve hükümetin politikalarına doğrudan destek veren açıklamalara yer verilmektedir.

Hükümet, Tekel çalışanlarının eylemi ile gündeme gelen özelleştirme mağduru işçilerin hak kayıplarını gidermek için düğmeye bastı.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer, 4-C uygulamasının mahkeme kararı ile iptal edilmesi halinde Tekel işçilerinin işsiz kalacağını söyledi.

Gazete hükümet temsilcilerinin açıklamalarına haber girişlerinde yer vererek, hükümetin sorunu çözme yönünde uzlaşımçı bir politika çizdiği algısını uyandırmaktadır. Bununla birlikte Tekel işçileri ve sendikaların tavrının ise uzlaşmazlık, anlaşmazlık barındırdığı yönlü bir algı yaratılmıştır.

Tekel işçilerinin 46 gündür süren eylemlerinin ardından Başbakan Tayyip Erdoğan'ın "çözüm" talimatı umut oldu. Maliye Bakanlığı, işçileri memnun edecek formül için mesaiye başladı.

Zaman gazetesinde diğer gazetelerde olmayan bir durum da göze çarpmaktadır. Gazete CHP'li bir belediyenin kendi belediye işçileriyle yaşadığı sorunlarını Tekel eylemiyle bağlantılandırılarak habere taşımıştır. Haber başlıklarında yapılan analizde de belirtildiği gibi bu durum CHP'nin Tekel işçilerine yönelik samimi bir politika izlemediğini ifade etmek için kullanılmış ve böylece Tekel eylemleri dolaylı olarak gündeme gelmiştir.

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın, partisine mensup İzmir Karşıyaka Belediyesi'nce çıkarılan Kent AŞ işçilerinin yüzüne bakmazken Tekel işçilerine sahip çıkması DİSK Başkanı Süleyman Çelebi'nin de tepkisini çekti. Çelebi, Kent AŞ ve Tekel işçileri konusunda CHP'nin çifte standart uyguladığını savundu.

Gazete illegal grupların Tekel eylemini desteklediği yönlü haber girişleri ile de işçilerin hak arama talepli eylemini farklı bir boyutta ele almıştır.

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Hayati Yazıcı, ilginç bir açıklama yaptı. Yazıcı, Tekel işçilerinin eyleminde PKK'lıların da parmağı olduğunu söyledi.

5.3.3.Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Zaman gazetesinde Tekel işçilerinin eylemlerine ilişkin ardalan ve bağlam bilgisi verilmemiştir. Hükümet yetkililerinin sözleri metnin sesi haline gelmiş ve hükümet politikalarını olumlayan bir biçimde haber metinlerinde kapanmalar gerçekleşmiştir. Aşağıda ardalan ve bağlam bilgisine örnek teşkil edecek bir haber metni incelenmiştir. Haberlerde işçilerin karşı çıktığı ve bu nedenle eylem yaptıkları 4-C maddesinin ne olduğuna değinilmeyenken, sadece Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer'in 4-C'ye ilişkin yaptığı bilgilendirici açıklamaya yer verilmiştir.

Bakan Ömer Dinçer, özelleştirmelerin başladığı 1992 yılında 2004'e kadar kamu kurumlarındaki özelleştirmeler sebebiyle 14 bin kişinin işsiz kaldığı bilgisini verdi. 2004 yılında sendikaların talebi üzerine 4-C statüsünün ihdas edildiğini vurgulayan Bakan, böylece bu işçilere kamuda istihdam imkanının sağlandığını belirtti. ... Tekel işçilerinin halen ortalama 2 bin 200 TL. maaş aldığını kaydeden Dinçer, "Bu kişilere aynı maaşlarıyla istihdam edecek kamu kurumu yok. Böyle bir istihdama ihtiyaçta yok" dedi. Tekel işçilerinin eylemlerine son vermesini isteyen Bakan Dinçer, "Türkiye'de halen milyonlarca kişi işsiz. Tekel işçilerinin kabul etmediği şartlarda çalışmaya hazır çok sayıda kişi var" ifadelerini kullandı.

Tekel işçilerine sunulan 4-C maddesini olumlayan ve işçilerin eylemlerine son vermesini isteyen Bakan Dinçer'in açıklamalarına büyük bir yer ayıran gazete, aynı haberde Tek Gıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel'e oldukça kısa bir alan ayırmıştır.

Tek Gıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel ise hükümetin aldığı kararın kendilerini ilgilendirmediği ve mücadeleye devam edeceklerini söyledi.

Burada sendika başkanı Türkel'in neden Bakan'ın açıklamalarına karşı çıktığına ilişkin herhangi bir bilgi verilmeyenken, sendika başkanı uzlaşmaz gösterilmiş, Bakan'ın açıklamaları 'akılcı' ve 'makul' olarak sunulmuştur.

5.3.4.Kelime Seçimleri

Zaman gazetesinde konuya ilişkin haberler incelendiğinde kelime seçimlerinin haber içeriklerinin yapısına uygun olduğu saptanmıştır. Gazete hükümetin 4-C'ye ilişkin politikasını destekler biçimde yapılandırdığı haber metninin kelimelerini de bu uygunlukta seçmiştir. Aşağıda bu duruma ilişkin örnekler verilmektedir.

Polise direnen 18 kişi gözaltına alındı.

Parkı terk etmemekte direnen işçilere polis su ve biber gazı sıkarak

müdahale etti.

Ankara Valisi Kemal Önal “Eğer bu müdahale olmasaydı sizleri, bizleri çok daha fazla meşgul edecek sıkıntılı günler bekliyordu”.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan problemlerin giderilmesi için talimat verdi. Hükümet, Tekel’e kıdem tazminatı teklif etti, sendika reddetti.

Bir günlük grevin maliyeti 600 bin TL.

5.3.5.Haberin Retoriği

Görsel ve istatistiki verilerin haber metinlerinde yer alması gazetede ideolojik anlamın kurulması açısından önemlidir. Bu bağlamda, Zaman gazetesinde haberin retoriğini oluşturan fotoğraflar incelenmiştir. Haberlerin genelinde kullanılan fotoğraflar, haber metniyle uygunluk taşımaktadır.

10 kare fotoğraf: İşçi eyleminden fotoğrafları içermektedir. Bunun içinde güvenlik güçlerinin müdahalede bulunduğu işçiler, hak talebinde bulunurken gösteri yapan işçileri anlatan fotoğraf kareleri yer almaktadır.

3 kare fotoğraf: Başbakan Recep Tayyip Erdoğan

2 kare fotoğraf: Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu.

2 kare fotoğraf: Kent A.Ş. işçileri (CHP’li belediyeden işten çıkarılan işçiler)

1 kare fotoğraf: Tek Gıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel

1 kare fotoğraf: CHP Genel Başkanı Deniz Baykal

1 kare fotoğraf: DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi

1 kare fotoğraf: Devlet Bakanı Hayati Yazıcı

Zaman gazetesinde Tekel eylemini anlatan haber sayısının Cumhuriyet ve Hürriyet gazetesinden az olmasına paralel bir biçimde eylemi konu alan fotoğraflar da diğer gazetelere göre daha az kullanılmıştır. Diğer gazetelerde yer alan Tekel işçilerine destek ziyareti yapan kurum ve kuruluşların fotoğraflarına Zaman gazetesinde yer verilmezken, Kent A.Ş. işçilerinin CHP’li belediyeyle olan ilişkisi Tekel işçileriyle bağlantılandırılarak fotoğraflanmıştır.

Sonuç

Sosyal, politik ve ekonomik alanlarda etkisini gösteren yeni sağ politikalar, medya sektörünü de etkilemiştir. 1980’li yıllara gelindiğinde yeni sağ politikaların etkisiyle kitle iletişim araçlarının mülkiyet sahipliğinde değişimler yaşandığı görülür. Medya, geleneksel işlevlerini büyük ölçüde yitirerek, devlet ve sermaye gruplarından görece özerkliğini yitirmiş ve büyük sermaye gruplarının denetimine girmeye başlamıştır. Medya atmosferinin genel görünümü ve ekonomik politik yapısından hareketle, sendikal hareketlerin ve işçi sınıfının medyadaki sunumu değerlendirildiğinde, medyanın toplumsal rolü ve medya içeriklerinin değiştiği bu anlamda da emekten, emek haberciliğinden uzaklaşılacak medya içeriklerinin yaygınlaştığı söylenebilir.

Bu bağlamda, çalışmada ele alınan gazeteler değerlendirildiğinde Tekel işçi eylemleri ve sonrasında yaşanan gelişmelere ilişkin gazetelerin kendi yayın politikalarına paralel bir yayın çizgisi izlemiş olduğu görülmektedir.

Cumhuriyet gazetesinin Tekel işçi eylemlerine ilişkin gazetede yer alan haberlerine

eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi uygulandığında gazetenin konuya yönelik tavır almada kendi ulusal-sol yayın politikası ile tutarlı bir biçimde haber başlıkları, haber girişleri, olay tarafları, ardalan ve bağlam bilgisi, kelime seçimleri, fotoğraf gibi unsurları kullandığı görülür. Sendika yetkililerinin ve eylemci işçilerin sözlerine gazetede önemli oranda yer verilmiş ve işçilerin eylemi gazetede hak arayışı temelinde sunulmuştur. Haberlerde temel uzlaşmazlığın hükümet yetkililerinin izlediği politikalar ile bu politikalara direnen sendikalar ve işçiler arasında meydana geldiğine yönelik bir yaklaşım hâkimdir. Cumhuriyet gazetesinde yer alan haberler gazetenin ulusal-sol yayın politikasıyla tutarlı bir biçimde işçi sınıfı lehine kapanma göstermektedir.

Hürriyet gazetesinin Tekel işçi eylemlerine ilişkin yayımladığı haberlere eleştirel söylem çözümlemesi modeli uygulandığında, gazetenin hükümet politikalarını destekler yönde bir söylemle haberlerini inşa ederek kapattığı gözlemlenmiştir. Gazetenin liberal-sağ yayın politikasına tutarlı bir biçimde haber başlıkları, haber girişleri, olay tarafları, ardalan ve bağlam bilgisi, kelime seçimleri, fotoğraf gibi unsurları kullandığı görülür. Gazetede sendikanın, işçilerle hükümet arasında arabulucu bir konumda olduğu, yapılan arabuluculuk çalışmalarında ise sendikanın çözüm formüllerini kabul etmediği, uzlaşmayan tarafın sendika olduğu vurgusu öne çıkarılmıştır. Hükümet yetkililerinin açıklamaları ise sorun çözücü, mantıklı, akılcı nitelikler ön plana çıkarılarak sunulmuştur. İşçiler ise uzlaşmaz, ideolojik bakan, ikna olmayan, rasyonel olmayan biçimde haberde yer almıştır. İşçilerin neden eylem yaptıklarına dair ardalan bilgisi haberlerde verilmezken, işçiler dramatize edilmiş bir biçimde haberlerde yer almıştır. Hürriyet gazetesinde yer alan haberler gazetenin liberal-sağ yayın politikasıyla tutarlı bir biçimde hükümet yetkililerinin ifadeleri çerçevesinde kapanma göstermektedir.

Zaman gazetesinin Tekel işçi eylemlerine ilişkin yayımladığı haberlere eleştirel söylem çözümlemesi modeli uygulandığında, gazetenin Hürriyet gazetesine nazaran daha açık bir biçimde hükümet politikalarını destekler yönde bir söylemle haberlerini inşa ederek kapattığı gözlemlenmiştir. Gazete muhafazakâr-sağ yayın politikasına tutarlı bir biçimde haber başlıkları, haber girişleri, olay tarafları, ardalan ve bağlam bilgisi, kelime seçimleri, fotoğraf gibi unsurları kullandığı görülür. Gazetede hükümet temsilcilerinin söylemleri ve hükümetin politikaları sorun çözücü olarak ele alınırken, sendika temsilcileri ve işçilerin söylemleri ve tutumları sorun yaratıcı, uzlaşmaz olarak haberde inşa edilmiştir. Zaman gazetesinde Tekel işçileri doğrudan yer almamakta, işçileri temsilen daha çok sendika başkanlarının demeçlerine yer verilmektedir. Tekel işçilerinin kendi seslerini taşıyan haberlere Zaman gazetesinde bir istisna dışında yer verilmediği görülmekte olup Başbakanı evinde ziyaret eden Tekel işçilerinin evden ayrılırken ki olumlu ifadeleri sadece gazetede yer bulabilmiştir. Zaman gazetesinde yer alan Tekel eylemiyle bağlantılı haberlerin önemli bir kısmı da, ana muhalefet partisi CHP'nin bir belediyesinin kendi işçileriyle yaşadığı sorun üzerinden oluşturulmuştur. Bu durum CHP'nin Tekel işçilerine yönelik samimi bir politika izlemediğini ifade etmek için kullanılmış ve böylece Tekel eylemleri dolaylı olarak gündeme gelmiştir. Tekel işçilerinin gerçekleştirdiği eyleme ilişkin ardalan ve bağlam bilgisi de verilmemiştir. Gazete haberlerinde işçilerle hükümet doğrudan karşı karşıya getirilmemiş, temel anlaşmazlığın işçi sendikalarıyla hükümet arasında görüldüğü biçiminde haberler yapılandırılmıştır. Hükümet yetkililerinin sözleri metnin sesi haline gelmiş ve hükümet politikalarını olumlayan bir biçimde haber metinlerinde kapanmalar gerçekleşmiştir.

Bu anlamda, çalışmada ele alınan analiz birimi gazetelerin haberin söyleminde

ideolojik üretim yapılarından hareketle yapısal yanlılığı destekler ölçüde benzerlik bulunduğu söylenebilir. Bununla birlikte -çalışmada konu edinilen neo-liberal dönemde-gazete haberlerindeki söylem, her gazetenin ideolojik yapısına ve kendi özgün yayın politikasına bağlı olarak siyasal yanlılık biçiminde devam etmektedir.

Kaynakça

- Adaklı, Gülseren (2006). Türkiye’de Medya Endüstrisi. Ankara: Ütopya.
- Arsan, Esra Doğru (2004). “Medya Güç İdeoloji Ekseninde Merve Kavakçı Haberlerinin İki Farklı Sunumu.” Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi. Çiler Dursun (der.) içinde. Ankara: Elips.
- Aydoğanoglu, Erkan (2011). Dünyada ve Türkiye’de Sendika – Siyaset İlişkisi. Ankara: Kültür-Sanat Sen.
- Çakır, S. Murat (2006). Toplumsal Hareket Sendikacılığı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: M. Ü. SBE.
- Dağtaş, Banu ve Dağtaş, Erdal (2007). “Cumartesi Annelerinin Türkiye Basınındaki Sunumu.” Kültür ve İletişim. 10 (1): 86.
- Dağtaş, Erdal (2006). Türkiye’de Magazin Basını. Ankara: Ütopya.
- Dursun, Çiler (2001). TV Haberlerinde İdeoloji. Ankara: İmge.
- Dursun, Çiler (2004a). “Türkiye’de İşçi Sınıfı Kimliğinin Medyada Temsili: 1970-1997.” Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi. Çiler Dursun (der.) içinde. Ankara: Elips.
- Dursun, Çiler (2004b). “Türkiye’de Habercilik Çalışmalarının Genel Bir Değerlendirmesi: 1980-2003.” Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi, Çiler Dursun (der.) içinde. Ankara: Elips.
- Geray, Haluk (2005). “Birikim Düzenleri, Yeniden Yapılanma ve Küreselleşme.” İletişim Ağlarının Ekonomisi. Funda Başaran ve Haluk Geray (der.) içinde. Ankara: Siyasal.
- Işık, Yüksel (1995). Osmanlı’dan Günümüze İşçi Hareketinin Evrimi. Ankara: Öteki Yayınevi.
- İnal, Ayşe (1995). “Yazılı Basın Haberlerinde ‘Yapısal’ Yanlılık Sorunu.” Toplum ve Bilim. 67: 111-135.
- İnal, Ayşe (1996). Haberi Okumak. İstanbul: Temuçin.
- Keskin, Zerrin Ertan (2004). “Türkiye’de Haber İncelemelerinde van Dijk Yöntemi.” Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi. Çiler Dursun (der.) içinde. Ankara: Elips.
- Özkazanç, Alev (1997). “Refah Devletinden Yeni Sağa: Siyasi İktidar Tarzında Dönüşümler.” Mürekkep. (7): 21-37.
- Sayın, Ali Kemal ve Tümer, Ebru Öztüm (2014). Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu İlgili Yönetmelikler. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

Sönmez, Mustafa (2010). Medya, Kültür, Para ve İstanbul İktidarı. İstanbul: Yordam.

Sülker, Kemal (2004). Türkiye Sendikacılık Tarihi. İstanbul: Tüstav.

Tartanoğlu, Şafak (2007). 1980 Sonrası Türk Sendikacılığı ve Devrimci İşçi Sendikaları Konferedasyonu. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: A. Ü. SBE.

Topal, Aylın (2002). "Küreselleşme Sürecindeki Türkiye'yi Anlamaya Yarayan Bir Anahtar: Yeni Sağ." Praksis. (7): 63-84.

Ülkü, Güler (2004). "Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve van Dijk Yöntemi." Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi, Çiler Dursun (der.) içinde. Ankara: Elips.